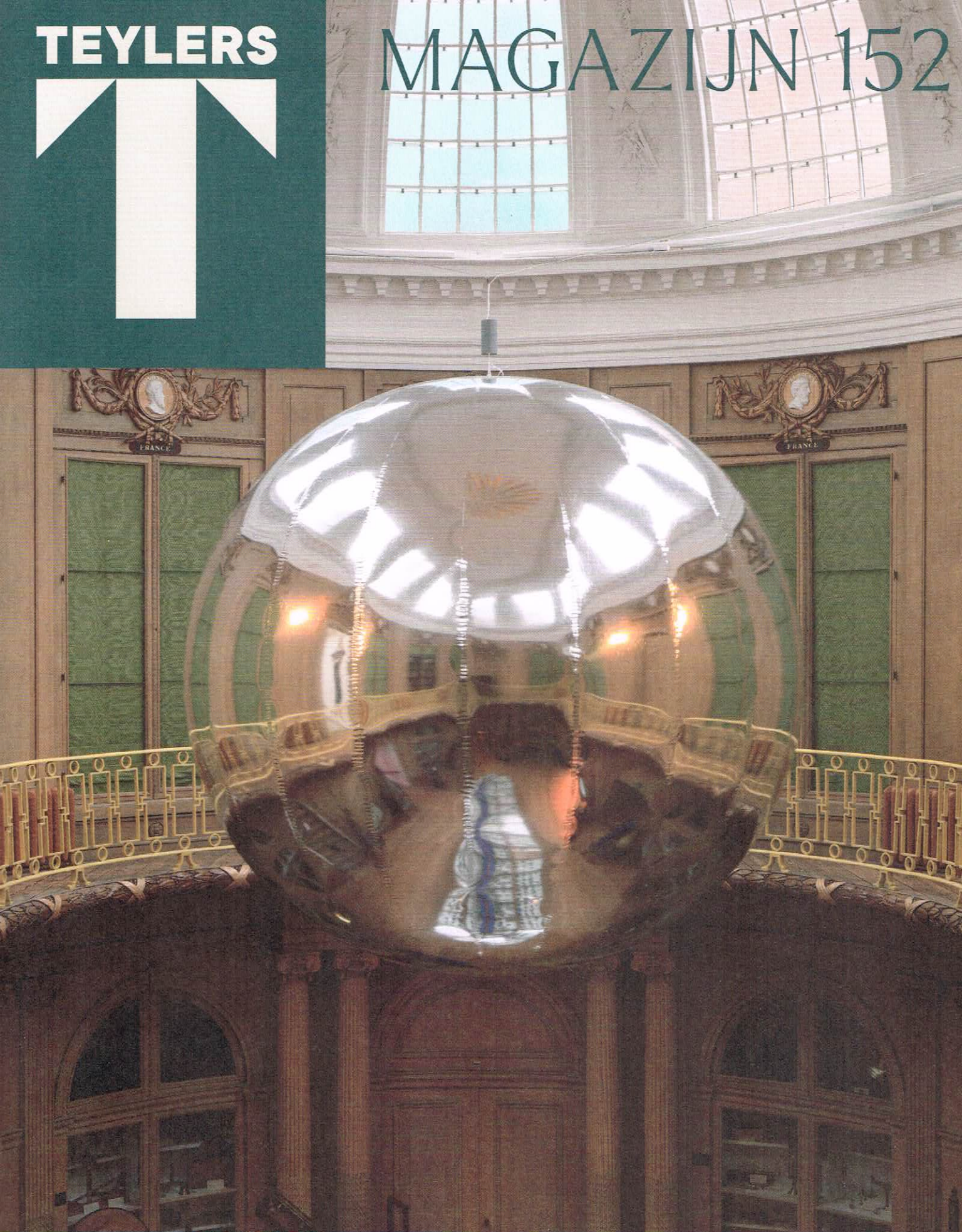

TEYLERS

MAGAZIJN 152

LENTE 2025

• OUDSTE • MUSEUM • VAN • NEDERLAND •

MEUBELKUNSTENAAR ECKHART IN TEYLLERS MUSEUM

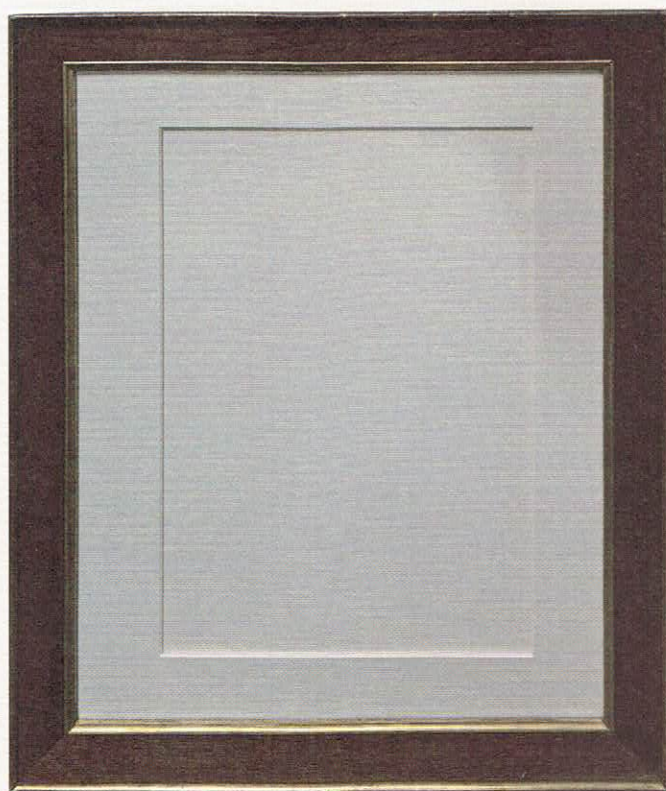
Jan Pelsdonk
conservator Numismatische Collecties

Recent is een publicatie verschenen over de Rotterdamse meubelfabrikant C.H. Eckhart. De auteur, Yann Martineau, heeft op basis van nauwgezet archiefonderzoek in Nederland en Frankrijk, in Teylers Museum diverse meubels en aquarellenlijsten van deze beroemde maker aangetroffen. Ze zijn geproduceerd in de door Christiaan Hendrik Eckhart (1847-1896) opgerichte stoomfabriek Hendrik de Keyser in Rotterdam-Crooswijk, actief in de periode 1877-1935.

Het bijzondere van deze meubelfabrikant is dat het productieproces is gericht op de totale aankleding van ruimtes en niet alleen op afzonderlijke meubels. De eindproducten zijn van topkwaliteit en tot in de kleinste details verzorgd. Dat Eckharts meubels tot het hoogste niveau behoren blijkt onder andere uit de vele opdrachten die het bedrijf voor het Koninklijk Huis heeft uitgevoerd. Nu, bijna 150 jaar later, worden de voor Teylers Museum gemaakte meubels nog steeds gebruikt.

Afb. 1
Firma Eckhart, werktafel in
Lodewijk XVI-stijl, 1886, Italiaans
notenhou, 160 x 95 cm

Afb. 2
Firma Eckhart, een van de 52 aquarellenlijsten, 1886, eikenhout,
deels verguld, 100 x 69 cm

Terwijl de vitrines van de Fossielenzalen en Instrumentenzaal in 1885 nog door de plaatselijke Haarlemse meubelmaker Martens en Zoon zijn gemaakt en relatief simpel zijn uitgevoerd, heeft Teylers Stichting bij de Aquarellenzaal (nu: het Prentenkabinet) en het Numismatisch Kabinet juist gekozen voor het beste van het beste. De meubels zijn van dermate uitzonderlijke kwaliteit dat ze van ambachtelijke voorwerpen tot kunst zijn verheven. Al langer is van enkele meubels bekend dat zij door Eckhart gemaakt zijn. Deze lijst is nu flink uitgebreid. Op basis van zijn archiefonderzoek heeft Martineau met diverse museummedewerkers in het museum gespeurd naar Eckharts creaties. Dit leidde tot onverwachte situaties. Zo lag hij na binnenkomst in het depot van de collectie munten en penningen direct vol bewondering op zijn knieën voor de werktafel (afb. 1) in Lodewijk XVI-stijl, die daar al sinds jaar en dag wordt gebruikt en oorspronkelijk is gemaakt voor de Aquarellenzaal. Andere bijzondere vondsten zijn gedaan in de kelderruimtes, waar een belangrijk deel van de historische inventaris van het museum wordt bewaard. Daar staan nog steeds de raamhorren uit de Aquarellenzaal, naast een serie van maar liefst 52 aquarellenlijsten (afb. 2), die Eckhart in 1886 heeft gemaakt. In de meubelfabriek zijn veel lijsten geproduceerd, maar elders zijn ze na al die jaren niet meer geïdentificeerd. In Teylers Museum worden ze echter nog altijd – en in perfecte staat – bewaard. ►

Afb. 3
Jan Laurens de Wolf, fries en
sluitversieringen op een van de
wandvitrines in het Numismatisch
Kabinet, 1888, Italiaans
notenhou, fries 132 x 50 cm

Het houtsnijwerk is van hoge kwaliteit en sluit goed aan bij sierelementen in de 18de-eeuwse Ovale Zaal. Het meest spectaculair zijn de friezen en de sluitversieringen op de wandvitruines in het Numismatisch Kabinet (afb. 3) en de Prentenstandaard (afb. 4), allemaal van Italiaans notenhout. Deze zijn gesneden door Jan Laurens de Wolf (1851-1927), hoofd van de beeldhouwafdeling bij Eckhart. De firma doet meer dan het aanleveren van meubelstukken en lijsten. In de periode 1885-1888 verzorgt Eckhart de complete inrichtingen van de Aquarellenzaal en het Numismatisch Kabinet, zoals de vloerbedekking en de wand- en kastbespanning. Ook de gordijnen voor de vitrines in de Aquarellenzaal zijn door de firma geleverd. Zij zijn bedoeld om de tekeningen te beschermen tegen te veel licht. Het plafond van die zaal is ontworpen door de nauw met Eckhart samenwerkende Jakob Smits (1855-1928), tekenleraar aan de Haarlemsche School voor Kunstnijverheid, die ook zijn stempel heeft gedrukt op het sierschilderwerk van de huidige hoofdentree. De ontwerpen zijn uitgevoerd door de Haarlemse huis- en decoratieschilder Jan Willem Veldheer (1835-1919).

In het archief van Teylers Stichting wordt een ontwerptekening bewaard die waarschijnlijk is gemaakt door de eerste conservator van het Numismatisch Kabinet – Theodorus Roest (1832-1898) – als basis voor het ontwerp van de vitrines van zijn kabinet. De tekening geeft zowel een indruk van hoe de opstelling eruit zou kunnen zien, als een berekening van het aantal bakjes met munten en penningen dat daarin zou kunnen worden opgeborgen. Het ontwerp is duidelijk met vooruitziende blik gemaakt, want er is zo veel overcapaciteit berekend dat de huidige collectie van circa 20.000 voorwerpen er waarschijnlijk ook nog nét in zou passen. De uiteindelijke ontwerptekeningen van Eckhart zelf zijn niet bewaard gebleven. Mogelijk zijn deze in mei 1940 verloren gegaan tijdens de brand, volgend op het bombardement van Rotterdam.

Martineaus publicatie is voorzien van veel 19de-eeuwse foto's, naast gedetailleerde tekeningen van de inrichting van de Aquarellenzaal. Bovendien heeft hij op basis van een bewaard gebleven lijst de inrichting van de eerste tekeningtentoonstelling kunnen reconstrueren. De lijsten voor deze expositie zijn door Eckhart zelf opgehangen. Dankzij Martineaus speurwerk is weer een belangrijk stuk van de museumgeschiedenis ontrafeld. Extra bijzonder is dat het Numismatisch Kabinet (afb. 5) – de ruimte waar sinds 1888 de munten en penningen worden tentoongesteld – dit voorjaar wordt gerestaureerd en dat die oorspronkelijke opzet weer zichtbaar wordt.

De publicatie is verkrijgbaar in de museumwinkel: Yann Martineau, *C.H. Eckhart's uitgevoerde werken voor Teylers Museum*, 's-Gravenhage, 2024.

Afb. 4
Jan Laurens de Wolf, voet van de Prentenstandaard, detail met het wapenschild van Pieter Teyler van der Hulst, 1886, Italiaans notenhout, circa 246 cm hoog (op dit moment niet in opstelling)

Afb. 5
Expertmeeting voor kleuronderzoek, in aanloop naar de restauratie van het Numismatisch Kabinet, 2024. Half bedolven onder de kleurstalen zijn Eckharts notenhouten vitrines zichtbaar